

۶۱

درباره فرهنگ و تمدن

دانشگاه ملی ایران

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

۳۱ فروردین ۱۳۵۰

پایان نامه

برای دریافت درجه لیسانس

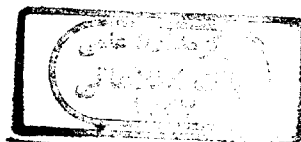
موضوع

"اشارات اقتصادی جنگ در ایران"

براهین

استاد ارجمند جناب آقای دکتر جزی

نگارش: همن صفا

۶۱

“ فهرست مطالب ”

- ۱- تاخذ وظایح
 - ۲- پیش گفتار
 - ۳- سابقه جنگ در ایران تا ملی شدن آن
 - ۴- تصرف جنگ و فوائد آن و اقسام جنگها
 - ۵- جنگ سازی و بارک سازی
 - ۶- جنگداری و کاربرد جنگ
 - ۷- جنگ یکی از عوامل مهم ثروت ملی
- الف - آفاق بهر مورد اری از جنگ
- ب - محصولات مهم جنگی و نقش آنها در اقتصاد کشور
- ج - محصولات فرعی جنگ
- د - درآمد محصولات جنگی
- خاصه - نتیجه و نظر - آثار و جدول

«ساخت و منابع»

—————

- ۱- درختان جنگلی ایران: از انتشارات وزارت منابع طبیعی.
- ۲- شقایق در باره جنگل‌های ایران: کتاب ایران شهر صفحه ۱۶۶-۱۶۷۴
- ۳- درآمد های جنگلی: کتاب مناطق خشک از نشریات سازمان خواربار و کشاورزی
 ملی صفحه ۲۰-۳۵
- ۴- نگاه‌های سابقه جنگلی: از انقلاب سفید (ملی شدن جنگل‌ها)
- ۵- جنگلکاری و بارکسازي: از سمینار جنگل صفحه ۳۲-۴۲
- ۶- کار و جنگل: از نشریات وزارت منابع طبیعی
- ۷- انواع چوب: از انتشارات بنگاه جنگل‌ها
- ۸- بهره برداری از جنگل‌ها: از کتاب جنگل نوشته حسن هدلی صفحه ۵-۶۴

پیشگفتار

رسم است و نیکو رسمی است که در آغاز هر رساله و مقدمه هر تالیفی مقصود و منظور گفته آید و راه روشی که در تدوین و تنظیم آنها بکار رفته است بازگوشود تا خواننده باز مجمل حدیث فصل بر خواند و از مطالعه پیش گفتار هد ف و مقصود راد و یابد .

هیگمان تالیف پایان نامه تحصیلی دانشجو را موظف میدارد که برای تهیه مطالب بکتابهای مختلف مراجعه کند و مدارک گوناگون را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد و از هر خرمی خوشه ای برگزید تا حاصل کارش در نزد اسباب خرد مقبول واقع شود .

این شیوه مرصیه موجب میشود که درهای تحقیق بروی دانشجو گشوده شود و نتایج گرانبھائی بدست آید .

موضوع جنگل و اثر اقتصاد آن که با موافقت استاد گرامی جناب آقای دکتر جزئی برای پایان نامه در هلیسانس انتخاب کردم از نظرات و شرایط جدی بایکی از اصول و از دهگان انقلاب شاهم ملت حائز کمال اهمیت است از این رو قصد از تعیین موضوع رساله بکاربرد ا ختم . هر جا ما خذی نشان یافتیم در دست آوردن

آن در قیامی در رنگ جایزند انستم و در نتیجه مقدار زیاد ی کتاب و جزوه که با
موضوع رساله بستگی داشت فراهم آوردم و سپس با حوصله و وقت بسیار و
صرف وقت فراوان یکایک آنها را مورد مطالعه قرار دادم و آن قسمت از مطالب
را که مناسب دانستم استخراج کردم.

برای اینکه اطمینان خاطر حاصل شود که در این راه مطلبی ناگفته نماند ما
شخصاً "سازمان های دولتی مانند وزارت منابع طبیعی و وزارت کشاورزی
و سازمان جنگلبانی مراجعه و با مسئولان امر در این باره گفتگو کردم و راهنمایی
برخی از تصدیقان امر بسیار سودمند بود.

سپس بعد از فصل بندی آنچه فراهم آمد مهیود پرداختم و در این سبزه راه
از راهنماییهای ارزنده استاد راهنما جناب آقای دکتر جزینی کمال استفاده را
بسروردم.

بعد از فراهم شدن مطلب و تقسیم بندی فصول و بخشها به کمک نویسنده کردن
آنها مشغول شد و همکاران دیگر از نظریات سودمند استاد گرامی برخوردار
گردیدم.

و قتی که پیش نویس و با کنهوس از هر حیث تکمیل گردید و استاد ارجمند بسر

•

آنجا همه نهاد مطابق معمول اوراق را بدست ما همین نویسن سپردم و خود در

کمال وقت نظارت کردم و اینکه آنچه با زحمت فراوان و تلاش روزان و شبان کردم

آمد دست به حضور استاد عزیز تقدیم میشود .

امید است که این رساله مورد قبول واقع شود و اگر همین مشاهده کرد پسند

باعذکار آن بر این نویسنده همراه دانش منت نهند .

اردیبهشت ماه ۱۳۵۰

هلین صفا

“ اثرات اقتصادی جنگل در ایران ”

بخش اول — نگاهی بسابقه جنگل در ایران تا پیش شدن آن :

انقلاب شش بهمن ۱۳۴۱ که انقلاب سفید شاه و ملت نام گرفته بدون تردید آغاز دوران تازه‌ای در تاریخ کشور که نسیال ایران بشمار می‌آید .
 این انقلاب آنچنان اوضاع اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و سیاسی کشور را در گریز ساخت و تحول عمیق در کلیه شعبه‌ها و جامعه ایران پدید آورد که کسی گمان نباید آنرا از جمیع بزرگترین وقایع تاریخ قرون گذشته و آیند ه این سرزمین دانست .

انقلاب ایران که بر اصول دوازده گانه متکی است و ملت ایران اراد و ملاحظه خود را در تأیید آن اعلام داشته است آنچنان بی‌روضع اجتماعی و اصلاحات وسیع اجتماعی و سازندگی اقتصادی توأم با اقتصاد دموکراتیک و معتقدات معنوی تأثیر گذار داشته است که بطور قطع میتوان این تحول عمیق اجتماعی را سر فصل زندگی نوین برای ملت ایران دانست .

یکی از اصول دوازده گانه این انقلاب اصلی شدن جنگلها است که

فلسفه آن این بوده که ثروت خدا دادی کشور یعنی چیزی که افراد در پیدایش آن
 دستی نداشته و حتی نکشیده فایده مانند معادن بزرگ، ماهیهای دریاها یا
 ایران یا جنگلها و مراتع در اختیار افراد و یا شرکتهای خصوصی قرار نگیرد .
 به عبارت دیگر امری که جنبه عام دارد و مربوط به همه افراد مملکت است نمی
 تواند در اختیار بخش خصوصی قرار گیرد .

در گذشته وضع کشور ما از نظر جنگل خیلی بهتر از زمان حال بوده است .
 شواهد تاریخی نشان میدهد که در قدیم نواحی پهناوری از ایران پوشیده از
 جنگلهای سرسبز و انبوه بوده است .

در اوستا که یکی از کتب دینی ایرانیان باستان است چند بار جنگلهای
 غرم و انبوهها اشاره شده است .

هرودوت در شرح سفر جنگلی (۱) خشایارشا همیونان از وسعت نواحی
 جنگلی ایران سخن میگوید ناصر خسرو در سفرنامه خود حکایت میکند که در مسیر
 خودش در نواحی فرس کشور چندین روز از زیر شاخ و برگ درختان عبور میکرد
 است .

(۱) نقل از کتاب انقلاب سفید .

این خطوط سیاح معروف مراکش قرن هشتم هجری در شرح سفر خود با ایران
 می‌نویسد که کوهستانهای غربی این کشور را بخصوص در منطقه لرستان پوشید باز
 درختان انبوهی را دیدم و در فاست . حتی در قریبها یا غیوفلات ایران
 خیلی خرچرورسبزتر از امروز بوده است . در عالم آرای عباسی در شرح لشکر
 کشی شاه عباس به خراسان برای براندن ازبکان نوشته شده که اللهورد بخان
 والی فارس خود را در مدت دو هفته از شیراز به بسطام که اردوگاه شاه عباس
 بود رسانید و قسمت مهمی از این مسیر را در کنار کوه از میان جنگلهای بسطام
 کوهی عبور کرد .

سفرنامه سون هدمین (۱) جهانگرد و دانشمند معروف سوئدی نیز حاکی
 است که وی در آن موقع در کناره شمال کوه بزرگایران مناطق چغکنی دید ما^{ست} .
 طت اینک جنگلهای ایران از ۱ میلیون هکتار درگذشته به ۵ میلیون
 هکتار در زمان حال رسیده چیست؟ شاهنشاه آریامهر در ضمن سخنان خود
 میفرماید :

"..... بی خبری از فواید قطعی و حتمی وجود درخت. هر کسی که صبر

کرد می‌برای احتیاج یا برای تخفیف بیشتر درختی را از سر راه خودش برداشته و یا زخمی کرده و یا کند فاست .

"..... طت اصلی نابودی و ویرانی جنگلها را می‌باید وضع ناپسانسانی

دانست که نتیجه سوء استفاده مالکان جنگلها و یا به عبارت صحیح تر مدعیان

این چنین مالکیتی بود فاست زیرا این مالکان که غالباً "بر اثر زوال طولانی الطوایفی

و خان‌خانی یا بر اثر ضعف و فساد حکومت مرکزی یا باستانی ماموران درختان را

برای تامین سوخت یا تهیه ذغال می‌سوزانند و چون مناطق جنگلی وسیعی را

تحت مالکیت خود در می‌آوردند و بدون کترین حلاقای به حفظ این جنگلها بعد

از مدتی کوتاه چیزی جز کشت رینگ و شن باقی نمی‌ماند".....

و غالباً "از این راه حتی آبادیهای بزرگ از میان صرفت زیرا دیگر جنگلی بر سر راه

آنها نبود که مانع حرکت رینگها شود از طرف دیگر بر اثر قطع این درختان بر طوبت

هوا بسیار کمینند و در نتیجه منطقه خشک و کوهبر نمی‌توانست درختان تازه‌ای

زاد و خود پرورش دهد در حالیکه بسیاری از درختانیکه سابقاً "در این مناطق

میروشنیدند پسته های کوهی معروف ایران بودند که با زارهای فروش خصوصی را

برای خود بوجود می‌آورد و اکنون نیز در مطلق کهرگاه هنگامه درختها تیکه بدان
تانی یا گزمی‌گونند و بد می‌شوند که با تایی همان جنگلهای قدیم هستند .

علاوه بر حفظ جنگلهای طبیعی وحشی ایجاد جنگلهای مصنوعی در دوران
باستانی از سنن قدیمی و حکومتی ایرانیان بود . مثلاً هرودوت مـسـوخ
معروف یونانی نامهای را از داریوش هخامنشی نقل میکند که در آن داریوش سه
شهریان (ساتراپ) خود نوشته که در باره ایجاد جنگلهای مصنوعی از درختان
میوه‌های مختلف استفاده از درختان نایاب بود برای این مقصود دستورهای
مشروعی داده است .

نکته مهم این است که در تاریخ باستانی ایران هیچ سندی که حاکی از مالکیت
خصوصی بر جنگلها شد در دست نیست در اصول اسلامی نیز چنین مالکیتسی
تجویز نشده است .

بلکه عکس چنانچه در سوابق تاریخی وجه از موازین فقه اسلامی خلاف این
نظراستنباط میشود مثلاً تاریخ حکایت میکند که هنگامیکه سلطان عراق را
فتح کردند خلیفه دوم بنا به توصیه حضرت علی علیه السلام بر اساس یکی از آیات
قرآنی قسمتی از زمینهای کثرت را بر این زمین تقسیم کرد و در عوض بپیرگام از

از آنها مالیاتی بمنفع بیت المال وضع نمود .

ولی در این تقسیم هفت طبقه از این اراضی از مالکیت خصوصی مستثنی شدند
و در اختیار دولت قرار گرفتند که سه طبقه اول آن رودخانه ها و نهرها ، جنگلها ،
مراعات ، بیشه ها و مردابها و نیز آبرها بود .

یکی از انتقادهائی که بر خلیفه سوم وارد آمد همان است که وی برخلاف
این سنت قسطنطنیه مراعات عمومی را به برخی از متنفذان خاندان اموی بخشید .

تا سال ۱۲۸۲ شمسی نشانی که حاکی از توجه به جنگلها و مملکت باشد نمی
توان یافت اما از این سال بعد به طاعت آنکاداری یا صادرات ذغال ایران در دست
است میتوان لطمه های جبران ناپذیری را که بدین منبع مهم ثروت طی وارد آمده
روشن کرد .

در سال ۱۲۹۹ وزارت فلاحت وقت ، سازمان کوچکی بوجود آورد که وظیفه
آن تهیه نقشه تفکیک جنگلها و خالصه از جنگلها و خصوصی و تشخیص حدود
جنگلها و دست نخورد بود و کارمندان این سازمان در منطقه شمال یعنی
منطقه جنگلی اصلی کشور فقط چهار نفر بود که ریاست آنرا یک نفر اطریشی که بعداً
تبعاً ایران شد به عهد داشت .

از اوایل سال ۱۳۰۳ عده‌ای از طرف این سازمان بنام قراول‌های جنگل‌های شمال بکارگمارده شدند. این اداره تا سال ۱۳۱۰ مشغول کار بود و در این سال فارغ التحصیل‌های کلاس تربیت جنگل‌سازان که بتازگی تاسیس شده بود با سمت "پاسبان جنگل" با نجا بوظیفه پرداختند.

در سال ۱۳۱۹ در تهران اداره‌ای بنام اداره جنگل‌سازان تاسیس شد که ریاست آنرا مهندس کریم ساهی که بر اثر یک حادثه هوایی مبتل به واکسون یکی از جنگل‌های مصنوعی تهران بنام او خوانده می‌شود بر عهده داشت.

در سال ۱۳۲۱ این اداره تبدیل به اداره کل جنگل‌سازان و در اختیار وزارت کشاورزی که بتازگی ایجاد شد به‌بود قرار گرفت و بوظیفه نظارت بر امر قطع و حمل و صد و چوب و تهیه همزم و ذغال و کشت درختان تازه جنگل می‌بوند آنها و نیز به تعقیب متخلفان و مسلولان آتش سوزی و بازرسی حمل چوب بدان محول گردید.

در سال ۱۳۲۱ اولین قانون جنگل‌سازان بتصویب مجلس رسید و در همان سال نخستین کلاس مهندسی رای امور جنگل‌سازان و اولین آموزشگاه جنگل‌سازان تاسیس شد.

در سال ۱۳۳۰ شورای بنام شورای عالی جنگل مرکب از مهندسان، کارچ

شناختن امور جنگیاتی ایجاد شده و در سال ۱۳۲۷ برای اولین بار طرحهای جنگداری برای اجرای روشهای صحیح بهر مورد آری از جنگهای شغال تنظیم گردید .

ولی اشکال اصلی یعنی وجود مالکیتهای خصوصی بر جنگها باقی بود و آن ، وجود مالکیتهای خصوصی بر جنگ بود که مانع جلوگیری از انهدام و تنظیم این جنگها میشد زیرا این مالکین به نظر استفاده بیشتر بجای اینک مطابق اصول روشهای علمی به قطع درختان مبارت هرزند هر قسمتی از جنگرا که نزد بکتر بجا د مبود مسوزانند و با درختان آنرا مانند اختند و سپس آنرا بحال خود رها میکردند و سراغ نواحی دیگر میرفتند .

سازمان جنگیاتی بغرض اینک تا همی خود را بکار میبرد چاره ای نمیی داشت جز آنکه فقط به دریافت عوارض قانونی اکتفا کند .

زیرا در هر نقطه ای که بر نامه فرق جنگها یا جنگکاری طرح ریزی میشد این سازمانها مخالفتها و کارشکنی های مدعیان مالکیت و نفوذ اشخاص سرشناس روبرو میشد .

بدین جهت در سال ۱۳۴۱ همزمان با تنظیم و اجرای طرحهای اساسی

اصلاحات ارضی مقرر شد که یکسار هم برای همیشه بدین وضع نماند و بنا بر آنکه حاصل آن
 ناپدید و قدری معادن طلا و سرب ایران بود خاتمه دهد .

بنابر این اساس در طرح مواد شش گانه انقلاب در نوزدهم ۱۳۴۱ اصل
 ملی شد جنگها را برای تصویب به ملت ایران عرضه شد و در تعقیب تصویب
 ملی تصویب نامه قانون ملی شد جنگهای کشور در هیئت و هفتم بهمن ۱۳۴۱
 به تصویب دولت رسید .

بموجب آن از تاریخ صدور تصویب نامه کلیه جنگها و مراتع و پوشه های طبیعی
 و اراضی جنگلی کشور جزء اموال عمومی کشور منظور گردید و متعلق بدولت محسوب
 شد و لوازم آنها از این تاریخ افراد یا آنرا متصرف شد و سند مالکیت گرفته شدند
 و حفظ واحیا و توسعه این منابع و بهره برداری از آن به عهد سازمان جنگلیانی
 ایران محول گردید .

طبق این قانون مقرر شد املاک اشخاصی که دارای سند مالکیت بنا به جنگل
 هستند به قیمت عادلانه ای که در همان قانون معین شد بهود از ایشان باز خرید
 گردد .

نظیر این تصمیم در همین قانون در مورد کسانیکه مراتع مشجره و معدوده